
BIBLIOTECA REVISTEI CURTEA DE LA ARGES

Nr. 44

© Editura EIKON
București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro, www.edituraeikon.ro

**Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MĂRCHIDAN, ALEXANDRU

Încotro (să) ne îndreptăm : reflecții pe teme etico-sociale : articole
și recenzii / Alexandru Mărchidan. - București : Eikon, 2025
ISBN 978-606-49-1422-4

316

DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

ALEXANDRU MĂRCHIDAN

ÎNCOTRO (SĂ) NE ÎNDREPTĂM

Reflecții pe teme etico-sociale

Articole și recenzii

E I K O N

București, 2025

CUPRINS

<i>Quo vadimus, Domine?</i>	9
Cuvântul autorului.....	11
PROVOCAREA PREZENTULUI: PREZENȚA	13
Thomas Molnar, o voce a lucidității în epoca relativizării.....	15
Un model socio-politic deformant	27
Ce mai rămâne uman în transumanism?	35
Între bioetica seculară și bioetica ortodoxă: o prăpastie ce crește mereu.....	43
Ești ceea ce trăiești	48
ÎNTRE ADEVĂRURI ȘI ADEVĂR	55
Două tipuri de raționalitate și alegerea greșită a societăților dezvoltate	57
Autentica revoluție morală și filosofică.....	63
Are etica genuri?.....	71
De la filosofie la psihanaliză și apoi... încotro?	77
Sacru și sfânt în folclorul românesc	84
DESPRE CE EDUCAȚIE VORBIM?	91
Spiritul unui popor într-un singur nume: Mihai Eminescu	93
Theodore Dalrymple, marele etician al bunului-simț.....	96
Educație moral-spirituală prin literatură?	100
De ce se pierd copiii în ecran?	104
Antiparenting	114
VIATA ȘI ARTA	119
Poezia temnițelor comuniste.....	121
O carte despre durerea de lângă noi.....	135

Quo vadimus, Domine?

Se spune că prin citirea unei cărți împrumutăm din înțelepciunea autorului acesteia – se presupune, desigur, că am ales spre lectură o carte potrivită. Este tocmai ce ne propune Al. Mărchidan în cele ce urmează (în aproape toate *eseurile* din lucrarea de față, pentru că asta sunt, chiar dacă autorul le numește, cu modestie, recenzii și articole), plecând de la lectura domniei sale a unei serii de cărți recente care stau sub semnul afirmației-interogație din titlu: încotro ne îndreptăm? Mai explicit: cum merge lumea și spre ce se îndreaptă aceasta? „Cărți scrise pentru ziua de azi, în vederea celei de mâine”, se spune la pagina 27. Este sugerat deja răspunsul sceptic-pesimist. Nu, lumea nu merge în direcția potrivită, este minată de multe „boli” structurale, unele mai subtile, altele vizibile, cu simptome cunoscute – consumerismul și conformismul asociat acestuia, mediocrizarea, graba-superficialitatea, „smogul” informațional, manipularea, deruta materialistă, ignorarea moralei, tradiției, bioeticii, trans- și post-umanismul, corectitudinea politică și toate aberațiile adiacente, confuzia valorilor, goana după profit, declinul Universității și culturii, politizarea, fetișizarea științei și mercantizarea cercetării – am enumerat doar o mică parte, dând contur unui „pariu autodistructiv” (pag. 42) care parcă a prins în mrejele lui umanitatea. Sunt sintetizate idei din cărți de autori importanți, filosofi și teologi mai ales, personalități de mare anvergură culturală, oameni cărora *le pasă*, abordând convingător, cu finețe și luciditate, chestiunile analizate, punând diagnostice convingătoare. I-aș numi măcar pe Thomas Molnar (cu două cărți

Thomas Molnar, o voce a lucidității în epoca relativizării

Eu, Simah, prefectul Romei, urmat de *Omul și mașina* – este titlul primei cărți traduse în limba română a profesorului universitar Thomas Molnar, apărută în 2013 la Editura Logos, ediția originală în franceză fiind publicată în anul 1999. Traducerea aparține profesorului sibian Manuel Valeriu, cel care a făcut accesibilă publicului român o altă lucrare a lui Th. Molnar, *Modelul deformat. America, de la Tocqueville la Carter* (Editura Logos, 2016). Spre finalul vieții, autorul maghiar încă știa limba română învățată în cei 11 ani cât a locuit la Oradea, unde a ajuns în 1927, la vârsta de șase ani. De altfel, Molnar corespundea cu Eliade, Cioran și Ionescu în limba română.

Vasta experiență de viață, cultura enciclopedică, activitatea publicistică deosebită (numeroase articole, 44 de cărți, scrise în engleză, franceză, italiană, maghiară și traduse în diverse limbi) și integritatea morală îl recomandă pe Thomas Molnar drept unul dintre cele mai lucide personalități ale elitei culturale și intelectuale; un diagnostician al îmbolnăvirii civilizației moderne de spiritul mecanicist. Dincolo de analizele pertinente pe această temă, el are meritul de a aduce cititorilor o sinteză a gândirii europene cu urcușurile și coborâșurile sale. Printre cele mai importante subiecte abordate în opera sa, întâlnim: înlocuirea elitelor autentice cu „manageri”, „experți”, „conceptualiști”, „guvern mondial”, „agenții” etc.; încercarea de a lua locul lui Dumnezeu, de a re-crea

lumea, respingând Taina Întrupării în numele „atotpurniceii” rațiunii; anularea vieții interioare; relativismul moral; egalizarea socio-culturală, de unde apariția unei monoclane globale, ale cărei caracteristici sunt enunțate numai prin termeni ce exprimă un minus: anonimă, impersonală, amorală, fără identitate; dominația lumii în numele ideologiei pieței și a profitului. Rezultatul major al acestor descompuneri este nihilismul, ultima treaptă a revoltei împotriva a tot ceea ce este, inclusiv împotriva faptului de a exista.

O lucrare atât de atentă în analiză, de concentrată în idee și model de disicenământ, merită o atenție deosebită. Thomas Molnar, poate cel mai preocupat de locul spre care se îndreaptă lumea și cel mai competent, este și cel mai cinstit, în sensul că nu acoperă dezastrele observate cu termeni ce ar avea menirea să ne ofere false speranțe. Se întrezărește însă de fiecare dată nedejdea că, în procesul de alunecare în gol, omenirea se va opri cumva.

Problema principală asupra căreia își îndreaptă atenția în cartea *Eu, Simah, prefectul Romei*, urmat de *Omul și mașina* (două studii în aceeași carte) este dacă declinul actual – având rădăcini teoretice în ideile democritiene – este unul ireversibil, din moment ce Temele Esențiale (Logosul, Națiunea, Biserica, Universitatea, Cultura), ce au avut totdeauna rolul de echilibrator și de continuitate a umanului, sunt năruite sistematic, de parcă cineva ar purta de grijă să se întrunească cele mai potrivite condiții pentru ca pilonii unui edificiu solid să se macine. Iar cei care înțeleg fenomenul pot doar să spună lucrurilor pe nume, observând însă că sunt martori neputincioși ai distrugerii.

Simah, prefect al Romei, născut în anul 346 d. Hr., vede și înțelege că Roma pe care o știa, precreștină, va pieri negreșit și nu poate face altceva decât să urmărească fiecare etapă a acestui fenomen. Thomas Molnar este și el observatorul sufocat de apariția unui ethos și a unui limbaj atestând forța schimbării ce distruge tot

ce avea sens pentru persoana bine așezată în valori morale perene, cele creștine fiind expresia lor cea mai luminoasă. Sunt însă foarte mari diferențele concrete între cele două lumi (a lui Simah și a lui Molnar), dar și între cele două tipuri de transformări ale unor ethos-uri ce au stat vreme îndelungată la baza formării unui model uman.

De aceea, analogia între situația lui Simah și cea a lui Molnar nu trebuie să ducă la confuzii. În primul rând, se vede că fiecare se află fără voia sa în rolul tragic al Cassandrei, ca voce lucidă dar neputincioasă anunțând transformări majore în toate dimensiunile principale ale modului, considerat integru, de a fi. În al doilea rând, apare diferența dintre Simah și Molnar: pentru roman, schimbarea era *percepută* ca fiind rea; pentru Molnar, schimbarea accentuată violent în pragul mileniului trei *este* foarte rea: „Iată de asemenea motivul pentru care Simah putea să se salveze de disperare: mediul schimba zeii, dar sacral rămânea. Dimpotrivă, America din a doua parte a secolului al XX-lea nu e nici măcar păgână, e (...) o societate civilă plată și materialistă, o putere planetară ocupată doar cu afacerile și cu secularizarea pe care acestea o necesită și o impun. Pe scurt, un *imperialism fără imperiu*” (p. 33); „Simah al nostru nu era aproape deloc pesimist – era chiar fericit, am zice noi – pentru că, alături de el, creștinii Ambrozie și Augustin aveau să reia lupta pentru civilizație. O *altă* civilizație, dar cu aceeași piatră șlefuită, cu aceleași creaturi pictate, umane și animale, cu aceeași căutare a armoniei, cu aceeași sete de transcendent. Nu era o adevărată ruptură. Prin ceața evenimentelor, zărim salutul amical pe care și-l adresează prefectul Urbei și episcopul de Hipona. Un salut reconfortant și valabil până în zilele noastre” (p. 95).

De altfel, Simah avea numeroși prieteni creștini, printre care se afla și Sfântul Ambrozie, lucru posibil datorită educației clasice comune, a continuității lumii în jurul unei axe recognoscibile (presupunând ierarhie, polarizare), datorită păstrării semnificației

cuvintelor dincolo de noile realități. Acum însă, Temele Esențiale, cum le numește Molnar, se pulverizează sub ochii noștri, nu fără a găsi rapid măști-sloganuri cu rolul de a liniști conștiințele. De aici șocul unui reprezentant (precum Molnar) al lumii ordonate – dincolo de variatele dezordine întâlnite – în fața ascendenței unui mod de a trăi neavând și neacceptând vreun reper: totul începe și se încheie cu bunul plac tiranic. Este un trai ce nu are nimic de-a face cu Viața și Adevărul. Un solipsism-închisoare, ale cărei gratii au culorile moderne ale alienării și ale simulacrelor de libertate, credință și iubire, adică libertinaj, superstiție, sex.

Anii '60 ai secolului trecut au dat semne evidente privind descompunerea Temelor Esențiale, autorul prezentând atât fapte obiective cât și ecoul lor în gândirea și sensibilitatea sa. Aceste teme sunt *Franța*, simbol (pentru un „apatriid“, așa cum se autodefineste Th. Molnar) al națiunii culturale de care autorul simte că aparține; *Biserica*, păstrătoare și continuatoare a sacralității; *Universitatea*, fundamentul cultural solid ce trebuie să formeze dintr-un tânăr un gentleman al societății respective; *Cultura*, având rolul de a cultiva pe solul uman personal și social armonia dintre Adevăr, Bine și Frumos. Toate aceste Teme formează sistemul circulator al omenirii, modalitatea prin care oamenii și-au putut comunica – de la o generație la alta, de la un neam la altul, de la un spațiu la altul – asemănările și diferențele, fiind unii în raport cu ceilalți reperabili și identificabili. Sigur, Universitatea ca instituție de educație, așa cum e înțeleasă de la apariția sa, nu a aparținut tuturor timpurilor și civilizațiilor, dar întruchipează formarea superioară și, cel puțin în spațiul vast cucerit de lumea greco-latină, ea a lăsat urme fără de care Europa nu ar fi fost aceeași.

Despre Franța, a cărei limbă și cultură autorul le-a iubit nespun, el afirmă că și-a trădat istoria și civilizația străveche, căzând în preluarea (nu doar imitarea!) în propriul fel de a fi a modelului american chiar și atunci când dorea să arate că este împotriva tăvălugului de peste

Atlantic. Avântul avangardismelor de tot felul, alterarea stilistică prin jargon, explicații greoaie unde înainte literatul de viță nobilă aducea claritatea printr-o imagine, conținutul tulbure, încâlcit, obsesia pentru introspecție („efectul Freud” în literatură), terminologia fără corespondenți în discursul interior, noua religie reprezentată de tehnologie, pedagogia progresistă, sociologia matematizată, filosofia sectară (a „presupunerii”), dezvoltarea disciplinelor umaniste după model mecanic, prin deconstrucție și structuralism – sunt simptomele cele mai importante ale trădării Franței (poate fi înțeles în ambele sensuri, ca agent și ca obiect al trădării). Evenimentele din mai 1968 au reprezentat începutul americanizării Franței și a Europei, fiind aceleași scene privite de autor în New York: „ruptura structurilor și a legăturilor sociale, apariția unor fisuri în familie și în școală, banalizarea aspectelor vieții și, mai apoi, efectele nefaste din arhitectură (Pyramide du Louvre, Beaubourg, coloanele lui Buren, Opéra Bastille). Parisul nu mai era Paris. Depersonalizarea, desacralizarea învinseseră. (...) Neputând [burghezia gaullistă, n.n.] să imite «Curtea de la Versailles», obiectul imitației era America și destrăbălarea ei, mai ales a clasei de mijloc, ideologia ei interminabil sarcastică, formulată pentru cucerirea galaxiei. (...) Rezultatul: familii devenite victime ale noii mobilități sociale; școală permisivă, imigrație sălbatică, fapt care aducea, aparent paradoxal, condamnarea diversității atât de promovate prin slogane” (p. 23).

În artă asistăm la o renunțare (premiată, deci încurajată) subită la toate regulile. Clasicismul antichității grecești și creștinismul, ambele având o axă metafizică, creau în interiorul unui cadru, acesta presupunând reguli, metode, limite, evoluție în timp, armonie, obiectiv care transcende omul. „Pătrunderea Americii a însemnat nu atât forme noi, cât abandonul formelor. Era începutul debandadei: în moravuri, în maniere, în stil, în viziunea asupra lumii. (...) Cultul bizarului și al absurdului” (p. 24).

Luciditatea unui adevărat european se află în contrast izbitor cu perfidia ideologilor Europei unite, o invenție-trădare, cum o numește Th. Molnar, pe care Franța a acceptat-o pentru a găsi ceva cu care să-și făurească o „faimă de doi bani”, singura pe care o mai putea avea după 1945. Trădarea, simbolizată de moneda euro, a camuflat-o însă în așa-zisa rezistență față de superputerea de peste ocean.

Problema generală, putem spune, este că în lumea unde modelul mecanic, repetitiv și eficient, încarnat de mașină, câștigă zilnic teren în fața spiritului socratic și creștin centrat pe viața interioară, fiecare națiune a devenit un fel de Franță de după mai 1968.

Critica la adresa reformelor Bisericii (Catolice, Th. Molnar fiind el însuși catolic conservator) începe cu referirea la evenimentul religios major desfășurat în primii ani ai aceluiași deceniu, al șaselea, anume Conciliul Vatican II. Fără a intra în detaliile și motivațiile acestei revoluții, mă opresc asupra unor efecte: „teologii lumii noi aderă la aceleași programe – în privința «problemelor zilei» – ca și ideologiile laice, agenții de publicitate și politicienii. În concluzie, Biserica propune o lume laică, social-democrată și comercială, și «vinde» globalizarea planetară cu același conținut și cu aceeași fervoare ca și ONU, NATO și birocrății de la Bruxelles” (pp. 30-31). Religia și cultura, afirmă Molnar, sunt cele care duc la conturarea unui sens interior, a unui *fundament de judecată* în funcție de care se realizează adevărata ierarhie din cadrul reflecției: „inteligenta trebuie adesea (mereu?) să se supună judecății morale, iar aceasta credinței, fără fanatism, dar ferm”; în schimb, „tentativa noastră majoră este aceea de a adera la iluzii, capcană foarte periculoasă, fiindcă e marcată de idolatrie: indolență a reflecției, prea multă stimă de sine și infatuare, fals sentiment de plenitudine. Pe scurt, orgoliu, absența modestiei” (p. 32).

Pașii înapoi făcuți de Biserică pentru o „conciliere” cu lumea laică au dus la o conciliere cu patimile ei, nu cu adâncul omenesc

pentru a-i alina rănilile; acest regres poate fi comparat cu micșorarea luminii farului, ducând inevitabil la rătăcirii fatale pentru mulți dintre cei care caută un reper să ajungă cu bine la țarm: „Dar e vorba de mult mai mult decât de moravuri depravate. Lumea a mai văzut așa ceva. Nouă e lichidarea forțată, statală dar deja mondială, a structurilor familiale, sociale, de la bărbat la bărbat, de la bărbat la femeie. Familii de lesbiene cu dreptul de a adopta copii; culte orgasmice; jocuri sexuale la școala primară; interdicția ca părinții să-și spună cuvântul atunci când fiica lor conștețe, apoi avortează; secte satanice; scene de viol urmate de tortură și de omor autorizate pe video de Curtea Supremă, în numele libertății de expresie” (p. 34); „Mai mult decât Simah, eu îmi dau seama de decadentă, de sfârșitul, nu al unei epoci, ci al unei reconstrucții posibile. Noi nu am schimbat mobilele, am demolat casa” (p. 35).

Universitatea, cea de-a treia Temă Esențială, nu se află deloc într-o situație mai bună. După al Doilea Război Mondial, „piramida școlară”, construită încă de pe vremea lui Platon și Aristotel din discipline care să asigure cunoașterea și contemplarea cu scopul de a te înălța la esențial, a fost dărâmată. Aceasta nu stopează setea firească de adevăr a tânărului, însă, în lipsa cadrului care să vină în întâmpinarea unei nevoi vitale, antenele morale slăbesc și studentul („produsul universitar”) se va înregimenta în tristul mecanism social, perpetuându-l: „În locul adevărului, se inculcă un relativism devastator, disprețul față de profesori, revolta contra programelor lipsite de valoare, care fac din el o ființă distrată, lipsită de curiozitate, cinică – finalmente un nihilist în miniatură. Povara unei politici școlare gândite ca o afacere devine în curând apăsătoare pentru el. Pentru un salariu bun și o adaptare la societate, el acceptă să își golească sufletul” (p. 39). A gândi politica școlară ca o afacere înseamnă să faci o prioritate absolută din profit acolo unde nu este deloc recomandat. În lumea antică,